

Topol je K. V. Rais dneška

Ropucha v rajčatech

MARTIN C. PUTNA
literární historik

STARÁ VETEŠ

Jednoho jitra se tam objevila živá ropucha! Pod jednou z tyček, po které se vinou čata v bývalém skleníku, skleněným a proměněným v mátku sebe sama. Zahrada má zahrada uzavřená, hortus conclusus, tam může prolézt od souseda myška či přeletět pták, ale ropucha? A přece na mě hledě Ošklivá, jak má podle literatury být. Druhý den seděla pod jir tyčkou, třetí den se krčila v re exskleníku, čtvrtý den zase na vodním místě. Zkrátka se tam učila žít.

I já jsem se s ní naučil žít a vidat si s ní. Profesor Alexander Stich takhle kdysi žil a povídal s pavoukem, který mu hustě ořtal obrázek nad postelí na jechalupě v Zinkovech. Hledě jsem na ropucha a nechával vyřovat literární asociace. Ropucha v rajčatech... Jako ta šlépěj ve s hu, co se tajemně objevila v Českých Božích mukách. Ne jako ta šlépěj v okně, co se podně tajemně objevila v Brně v t bytě, kde se konaly sedánky dentů, a podle které pak byla jmenována samizdatová edice. Mnoho ropucha „naruby“ evok Rosničku, knižku Jakuba Dřeváka, která se objevila – věru jak zvestovatelka – před započtení řady Šlépějí. Nebo pak rovníky v hodinkách, což zase souvisí s Kainem. Kaine, kde je bratr? Už mě štvala, jednoho jitra jsem ropucha opatrně vyřoval.

Vyprávěl jsem o té ropuše telkyni profesorce, která přišla na letní vizitaci mého tuscula. Divila se. Ne zjevení ropuchy, jak velmi jsem ropucha podceňoval. Taková léta se zabýváš starými kulturami, pravidla, a nevíš, když se dějí takové divné věci? – Nojo, ale co? lámal jsem hlavu. Žádné moudro mi nevědělo. Proč musím vždycky skončit nějakým moudrým Nesmím snad říci, že nevím? chápou? Šel jsem se zase podívat do exskleníku. Na zemi mezi čaty ležela mrtvá hrldička.

Přišlo na stůl

Zygmunt Bauman: Tekutá láska a křehkost lidských pout

Novinka klasika postmoderní sociologie. Hlavní postavou je člověk naší „tekuté moderní“ – člověk bez pout, bez pevných a trvalých vazeb. Co z toho plyne, když nic nedrží pohromadě. Přeložila Zuzana Gabajová. Academia, 2013. 156 stran.

Fjodor Michajlovič Dostojevskij: Bratři Karamazovi

„Jak tak začínám s líčením osudu svého hrdiny, Alexeje Fjodoroviče Karamazova, ocitám se v jistých zmatených rozpácích veledílo v jednom svazku a v novém překladu Libora Dvořáka. Vydal Odeon, 2013. 992 stran.

Martin C. Putna: Homosexualita v dějinách české kultury

„Tato kniha si klade za cíl, vůbec poprvé v české odborné produkci, zmapovat projevy a v homosexualitu v české kultuře v literatuře, výtvarném umění, divadle a filmu.“ Druhý, nyní již profesorský, vydání. Vydala Academia, 492 stran.

Blanka Kostřicová: Sestupy a naděje Jana Balabána

„Jan Balabán debutuje povídkovým souborem Středověk v roce 1995.“ Pokus o interpretaci spisovatelova díla: od bezvýchodnosti k naději. Vydal Cívopolis, Olomouc. 140 stran.

Spisovateli Jáchymu Topolovi bylo loni v srpnu padesát, což je věk z hlediska literárního řekněme středový. Rok poté připravil bohemista Ivo Říha pro nakladatelství Torst obsáhlý sborník prací, které o Topolově tvorbě sepsali vědci a kritici. Jmenuje se topolovsky Otevřený rány.

JIRÍ PEŇAS

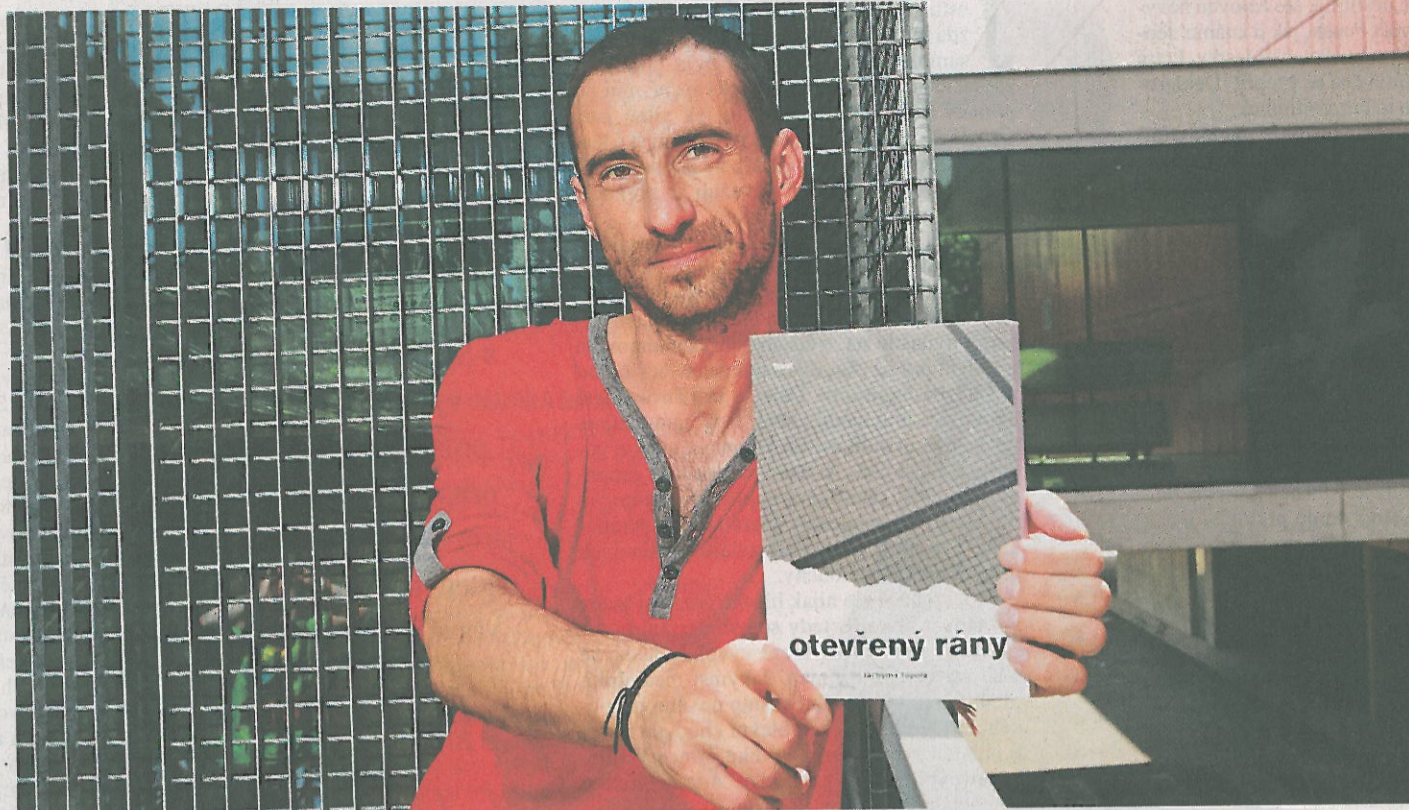
LN Nedá se říct, že by bylo zas tak unikátní, aby celá jedna kniha byla věnována kritickému a vědeckému ohlasu díla jednoho – a to žijícího – autora: člověka napadá Hrabaliana, kterou koncem 80. let uspořádali spisovateli přátelé ze (semi)samizdatu. To však přece jen Hrabalovi bylo přes sedmdesát a jeho dílo bylo už víceméně uzavřeno. Jaká potřeba tady tedy byla? Právděpodobně to neměla být jen hommage oblíbenému autorovi.

To rozhodně ne. Vlastně jsem si od začátku říkal, že musím dát pozor hlavně na to, aby kniha takhle nevyzněla. Zkraje jsem sám ani neměl možnost lámat si hlavu s motivací vzniku takového sborníku. Ten původní nápad totiž nebyl můj, vzešel přímo z nakladatelství Torst. Už asi před třemi lety mě oslovil redaktor Jan Šulc s tím, že by stálo za to sestavit obraz kritického mnohohlasí rozvíjeného posledních zhruba dvé desetiletí nad tvorbou Jáchyma Topola, tedy jednoho z erbovních autorů Torstu (mimořádně, možná spíš než Hrabaliana se mi tenkrát vybavily třeba Hlasy nad rukopisem Vaculíkova Českého snáře, což byla jedna z prvních publikací tohoto nakladatelství), a navrhl mi, abych se celého projektu ujal jako editor.

Jeho nabídku jsem přijal – a pak už to bylo na mně: začal jsem rozmyšlet, jak by kniha měla vypadat, co a komu by vlastně měla sdělovat. Nejzákladnější na tom asi byla právě ta neuzavřenost autorova díla: představa, že výsledek by měl reflektovat něco, co bylo a je pořád v pohybu. A od toho se ve svých základech odráží koncepce knihy, včetně formálních záležitostí, jako je rozvržení do tří chronologicko-tematických oddílů. Má vystihnout pohyb v kritické čtbě, má nabídnout obraz různých vývojových poloh odborné recepce tvorby jednoho z našich nejvýraznějších prozaiků od první poloviny 90. let do současnosti.

LN V té otázce jsem použil adjektivum „oblíbený“ – předpokládám, že Topol je váš oblíbený autor. Mohl byste popsat, jak jste se s jeho psaním – a s ním osobně – setkával?

První čtenářská setkání se mi ve vzpomínkách spojují se začátkem mého studia na FF UK v Praze. V roce 1994 jsem nastoupil do prvního ročníku bohemistiky a ty první dny a týdny jsem s sebou neustále tahal v batohu Topolovu Sestru, tehdy čerstvě vydanou. Byl jsem z ní úplně na větví – a nebyl jsem sám. Mluvílo a psalo se o ní všude, diskutovali jsme o ní na fakultě se svými učiteli, psali jsme o ní seminářky. Ale moje kontakty se jménem Topol jsou samozřejmě ještě dávnější. V souvislosti s úmrtím Jáchymova bratra Filipa bylo v poslední době mnohokrát zdůrazněno, co znamenala hudba Pšich vojáků pro generaci lidí, kterým je dnes kolem čtyřiceti (a jistě nejen pro tuto generaci). Já nejsem výjimkou, tahle hudba, respektive kultura, z níž vycházela, mě formovala zásadním způsobem. Dá se říct, že

Ivo Říha: Spisovatelův vykladač a stopař. Vystudoval FF UK v Praze, učil na gymnáziu v Hradci Králové, od roku 2004 působí na FF Univerzity Pardubice, kde od roku 2010 vede katedru literární kultury a slavistiky. FOTO MAFA - MICHAL KLÍMA

teprve od Filipových textů jsem se dostal k těm Jáchymovým. Takhle jsem na gymnáziu „objevil“ Jáchyma Topola básníka – ve sbírkách Miluju tě k zbláznění a V úterý bude válka (s čímž souvisel i zážitek z poslechu alba Moniky Načevy Možnosti tu sou..., o kterém budu vždycky tvrdit, že je to jeden z nejvýraznějších počínů na české hudební scéně posledního čtvrtstoletí) – a posléze Jáchyma Topola prozaika. Psát a publikovat stati o jeho tvorbě jsem začal až mnohem později: poprvé roku 2002 mi v Souvislostech vyšla studie o Noční práci. Osobně jsme se seznámili před nějakými šesti sedmi lety.

LN Jak on se k tomu sborníku stavěl? Byl rád? Nerozmlouval vám to? Je Topol skromný, či sebevědomý autor?

Jak jsem řekl, ten nápad nebyl můj. Vlastně se to celé nastarovalo obráceně. Jáchym Topol se dozvěděl ještě dřív než já, co se v Torstu chystá. A pokud vím, tip na mě jako budoucího editora dal Janu Šulcovi právě on, protože už z dřívějších znal některé moje texty o jeho psaní. Takže mi pak rozhodně nic nerozmlouval, naopak, na knihu se těšil a několikrát mi moc pomohl – stejně jako zmíněný Jan Šulc, Eva Lorencová, Milena Vojtková nebo Petr Onufer. Jáchym mou práci průběžně sledoval, ale nikdy mi do ní nezasahoval stylem „tohle tam dej určitě, tohle atť tě ani nenapadne“ (důkazem toho může být skutečnost, že hned v prvním oddílu sborníku se vyjímá kriticky vyrocená úvaha Martina Hyblera, která autora tolik opěvované Sestry opravdu nijak nešetří).

Zajímalo a zajímá ho každý ohlas jeho práce, každým se zabývá, nad každým si láme hlavu. Jáchyma Topola vnímám jako spisovatele neustále pochybujícího o sobě samém, o smyslu toho, co a jak dělá. V daném ohledu je tedy autorem velice skromným – a pro mě o to přitažlivějším. Těžko bych vymyslel nějakou sympatičtější vlastnost, než je tohle sepochybování.

LN Mimořádně, vy jste nedávno vydal knihu o Karolině Světlé... Existují nějaké souvislosti mezi JT a touto českou George Sandovou?

Co se týče otázky souvislosti mezi prózou druhé poloviny 19. století – konkrétně Karolinou Světlou – a Jáchymem Topolem: v mém případě vychází odborné zaměření

v obou těch směrech z osobního čtenářského vkusu a zájmu. Nic mě nebaví tolik jako četba Světlé, Novákové, Raise. Možná to bude znít divně, ale já v Jáchymu Topolovi vidím právě tohle – tu schopnost napsat velký a silný příběh, schopnost stvořit svět, kde se sice všechno míchá se vším, kde se to takzvané reálné setkává se surreálným, magickým a mytickým (jako v Erbenovi – anebo právě ve Světlé), ale kde máte pořád potřebu rozeznávat, co je dobro a co zlo, co je to nejdůležitější a jak se to má pojmenovat.

At si píše, kdo chce, co chce, o „postmoderním Topolovi“ (třeba to je pravda, ale na nálepkách nezáleží), pro mě je jeho psaní poutavé právě tím, že v něm nacházím tenhle starý základ. To, že on to ještě umí. Jestli to zdědil po dědovi Karlu Schulzovi, nebo to má sesláno odjinud, to nevím – ale to je taky jedno. Umí to. V jistém smyslu je ten „zblázněle a chaoticky postmoderní Jáchym Topol“ mnohem raisovštější než kdokoli jiný. Právě proto je tak dobrý. Možná právě proto nezhasl po první knížce – tak jako zhasly desítky debutantů v 90. letech a později.

LN Svou studii o posledních Topolových prózách Topolovo hledání (V) východu jste zakončil: „Vsadím se, že žádnou další knihu takového ražení (Chladnou zemi) už Jáchym Topol nenapíše. Tahle cesta je pro něj a pro jeho čtenáře u konce.“ To je dosti riskantní závěr. Co když vás neposlechne? Nejsou ostatně na Topolově psaní tou obzvláště trvalou věcí jeho obsese? Nebylo by bez nich jeho psaní už jaksí „o něčem jiném“? A není to také tak, že zkrátka musí držet „značku“, kterou se – nejen u nás, ba právě nejen u nás – uvedl? Tedy divoký východák, tak trochu barbar, vizionář a šílenec?

Samozřejmě, v jistém smyslu, v tom zásadním, mě poslechnout ani nemůže. Nemůže přestat psát jako Jáchym Topol. Mám na mysli hlavně stylovou stránku jeho autorského rukopisu, jeho jazyk – slovník, syntax. Nepochybuju o tom, že přinejmenším v tomhle ohledu bude vždycky držet „značku“ a že specifika jeho výrazu zůstanou zachována; zkrátka že zůstane tím autorem, kterého zasvěcený čtenář pozná po dvou třech větách – tak jako pozná třeba zmíněného Hrabala. Ve své úvaze, nazvané Topolovo hledání V(v)ýchodu, jsem mířil k vývoji tematické linie autorových próz. A závěr toho textu jsem zaměrně trochu přepískl, protože jsem se chtěl – mimo jiné – polemicky vymezit vůči několika tehdejšími recenzím, které v próze Chladnou zemi spatřovaly jen jakési přešlapování na místě, recyklaci již použitých témat, natvrdo řečeno: autorské sebevyrádní. Ne snad, že

bych měl potřebu Jáchyma Topola veřejně bránit. Já té knize prostě rozumím jinak. Lze ji číst jako svěbytný příběh, ale také ji lze vnímat v kontextu dosavadního vývoje díla – jako setkání všech těch „otevřených ran“. Tohle pak ve mně vzbudilo dojem dozrání a završení určité tvůrčí etapy.

LN Příspěvky v knize jsou velmi různorodé a těžko z nich udělat nějaké resumé. Přesto: dalo by se říct, že se v nich stále něco konstantně opakuje? Co je takovou konstantou psaní o Topolovi? A naopak, v čem jsou největší diskrepance? Na čem je nejobtížnější se ve věci Topol shodnout?

Jako trvalou záležitost vidím zájem literárních vědců a lingvistů o jazyk a styl Topolových próz. Dodnes poutá pozornost to, co začalo už v 90. letech po vydání Sestry: to, jakými výrazovými prostředky je v Topolově psaní budován obraz chaosu polistopadové Prahy, obraz zbláznilosti středo-východní Evropy 20. století, v němž se dohromady „spekly všechny ohně“ (řečeno s autorem); to, jak v jeho knihách specificky koresponduje výrazová složka se sémantickou výstavbou.

Pokud jde o diskrepance, ty se objevují nejvíce v textech psaných v intencích posuzovat a hodnotit – tedy v kritikách a recenzích (už jsem zmínil např. polemiku nad prózou Chladnou zemi). Co se někomu jeví jako přirozená, tudíž „zdravá“ a nutná značka autorského rukopisu, může jiný vnímat jako otravnou manýru či sebevyrádní. Žánrová oblast deníkových recenzí – ať už pochvalných, nebo těch opačných –, glos, zpráv a podobně ale v Otevřenejch ranách zastoupena není. Naše kniha reflektuje dění v odborném bohemistickém diskurzu. V ediční poznámce ovšem konstatuji, že jsem si vědom toho, že věst nějakou ostrou hranici mezi tím, co je odborný text a co už ne, v podstatě není možné. Stanovení

20 let od Sestry

„Někdy jsme míchali jazyk, protože naši zrychlenou mluvou něco z toho, co jsme spolu zažívali, nešlo říct. Mnohdy bylo za jazykem.“ (Sestra, s. 301, 1994.)

Jáchym Topol dokončil román Sestra v roce 1993 během tříměsíčního stipendijního pobytu nadace Heinricha Bölla v Německu.

a dodržování kritérií výběru jednotlivých textů – to byla na celé práci jedna z nejtěžších věcí.

LN Liší se hodně příspěvky českých a zahraničních autorů? Co vidí zahraniční bohemisté na JT jinak?

Neřekl bych, že je mezi domácími a zahraničními příspěvky patrná nějaká zásadní odlišnost, kterou by bylo možné zobecnit. U zahraničních bohemistů je snad trochu výraznější snaha interpretovat dílo Jáchyma Topola jako celek – a ten případně nahlížet v širších kontextech české a evropské literatury. Mám na mysli například stať Kathariny Raabeové Když se zvedla mlha (Literatura východní Evropy po roce 1989 očima Západu), kterou jsem umístil na úplný konec sborníku. Jde o brilantní studii, jedinou svého druhu. Ale mezi zahraničními bohemisty jsou i badatelé, kteří se Topolovým dílem zabývají soustavně a svou pozornost zaměřují na konkrétní aspekty jednotlivých knih. Čelné místo mezi těmito osobnostmi zaujímá Leszek Engelking, polský literární vědec, spisovatel a v neposlední řadě překladatel knih Jáchyma Topola do polštiny.

LN Od vydání Sestry uplynulo už skoro dvacet let. Co tehdy znamenala? Objevilo se od té doby v české literatuře něco srovnatelného? A poznali bychom to? Neměli to Sestra a Topol tehdy vlastně lehčí?

Ano, s jistou mírou nadsázky by se dalo říct, že to tenkrát Sestra měla lehčí. Ty „divoké devadesátky“ byly dobou, kdy se všechno jako by rotilo znovu a kdy mohlo docházet k takovým úkazům, že vyjde román, nad nímž se rozproudí debata jak mezi běžnými čtenáři, tak napříč různými humanitními obory akademické obce. Jak jsem již podotkl, pozoruhodná je z dnešního hlediska zejména tehdejší reakce jazykovědné bohemistiky (snažil jsem se, aby ve struktuře Otevřenejch ran byla tato skutečnost dostatečně zřetelná). Můžu se mýlit, ale dle mého názoru se v prostředí české slovesné kultury od té doby srovnatelný fenomén nevykytl. A asi jen stěží si lze představit, že k něčemu podobnému ještě někdy dojde.

LN Na novou Jáchymovu knihu čekáme už opět pět let – co myslíte, kdy přijde?

Asi před třemi týdny jsem v časopise Respekt četl Jáchymovu povídku, pod kterou byla poznámka, že se jedná o text z připravovaného povídkového souboru Spokojená milanka. Ale žádné podrobnosti neznám, netuším, jak bude vypadat celkový výsledek a kdy bude na světě. Takže nemůžu nic prozradit, ani kdybych chtěl.

101 Pohnuté osudy

Co odhalil případ svůdné a pohotové Adiny Mandlové? Více na straně 18

Topol je K. V. Rais dneška
24.7.2013 Lidové noviny str. 7 Kultura
JIŘÍ PEŇÁS Univerzita Pardubice

Literární středa - S literárním vědcem o Jáchymu Topolovi a jeho dvacetileté Sestře, Putna zahradník

Spisovateli Jáchymu Topolovi bylo loni v srpnu padesát, což je věk z hlediska literárního řekněme středový. Rok poté připravil bohemista Ivo Říha pro nakladatelství Torst obsáhlý sborník prací, které o Topolově tvorbě sepsali vědci a kritici. Jmenuje se topolovsky Otevřený rány.

* LN Nedá se říct, že by bylo zas tak unikátní, aby celá jedna kniha byla věnována kritickému a vědeckému ohlasu díla jednoho - a to žijícího - autora: člověka napadá Hrabaliana, kterou koncem 80. let uspořádali spisovatelovi přátelé ze (semi)samizdatu. To však přece jen Hrabalovi bylo přes sedmdesát a jeho dílo bylo už víceméně uzavřeno. Jaká potřeba tady tedy byla? Pravděpodobně to neměla být jen hommage oblíbenému autorovi.

To rozhodně ne. Vlastně jsem si od začátku říkal, že musím dát pozor hlavně na to, aby kniha takhle nevyzněla. Zkraje jsem sám ani neměl možnost lámat si hlavu s motivací vzniku takového sborníku. Ten původní nápad totiž nebyl můj, vzešel přímo z nakladatelství Torst. Už asi před třemi lety mě oslovil redaktor Jan Šulc s tím, že by stálo za to sestavit obraz kritického mnohohlasí rozvíjeného poslední zhruba dvě desetiletí nad tvorbou Jáchyma Topola, tedy jednoho z erbovních autorů Torstu (mimořádně, možná spíše než Hrabaliana se mi tenkrát vybavily třeba Hlasy nad rukopisem Vaculíkova Českého snáře, což byla jedna z prvních publikací tohoto nakladatelství), a navrhl mi, abych se celého projektu ujal jako editor. Jeho nabídku jsem přijal - a pak už to bylo na mně: začal jsem rozmýšlet, jak by kniha měla vypadat, co a komu by vlastně měla sdělovat. Nejlákavější na tom asi byla právě ta neuzavřenost autorova díla; představa, že výsledek by měl reflektovat něco, co bylo a je pořád v pohybu. A od toho se ve svých základech odráží koncepce knihy, včetně formálních záležitostí, jako je rozvržení do tří chronologicko-tematických oddílů. Má vystihnout pohyb v kritické četbě, má nabídnout obraz různých vývojových poloh odborné recepce tvorby jednoho z našich nejvýraznějších prozaiků od první poloviny 90. let do současnosti.

* LN V té otázce jsem použil adjektivum „oblíbený“ - předpokládám, že Topol je váš oblíbený autor. Mohl byste popsat, jak jste se s jeho psaním - a s ním osobně - setkával?

První čtenářská setkání se mi ve vzpomínkách spojují se začátkem mého studia na FF UK v Praze. V roce 1994 jsem nastoupil do prvního ročníku bohemistiky a ty první dny a týdny jsem s sebou neustále tahal v batohu Topolovu Sestru, tehdy čerstvě vydanou. Byl jsem z ní úplně na větvi - a nebyl jsem sám. Mluvílo a psalo se o ní všude, diskutovali jsme o ní na fakultě se svými učiteli, psali jsme o ní seminárky. Ale moje kontakty se jménem Topol jsou samozřejmě ještě dávnější. V souvislosti s úmrtím Jáchymova bratra Filipa bylo v poslední době mnohokrát zdůrazněno, co znamenala hudba Psích vojáků pro generaci lidí, kterým je dnes kolem čtyřiceti (a jistě nejen pro tuto generaci). Já nejsem výjimkou, tahle muzika, respektive kultura, z níž vycházela, mě formovala zásadním způsobem. Dá se říct, že teprve od Filipových textů jsem se dostal k těm Jáchymovým. Takhle jsem na gymnáziu „objevil“ Jáchyma Topola básníka - ve sbírkách Miluju tě k zbláznění a V úterý bude válka (s čímž souvisel i zážitek z poslechu alba Moniky Načevy Možnosti tu sou..., o kterém budu vždýcky tvrdit, že je to jeden z nejvýraznějších počínů na české hudební scéně posledního čtvrtstoletí) - a posléze Jáchyma Topola prozaika. Psát a publikovat stati o jeho tvorbě jsem začal až mnohem později: poprvé roku 2002 mi v Souvislostech vyšla studie o Noční práci. Osobně jsme se seznámili před nějakými šesti sedmi lety.

* LN Jak on se k tomu sborníku stavěl? Byl rád? Nerozmlouval vám to? Je Topol skromný, či sebevědomý autor?

Jak jsem řekl, ten nápad nebyl můj. Vlastně se to celé nastartovalo obráceně. Jáchym Topol se dozvěděl ještě dřív než já, co se v Torstu chystá. A pokud vím, tip na mě jako budoucího editora dal Janu Šulcovi právě on, protože už z dřívějších znal některé moje texty o jeho psaní. Takže mi pak rozhodně nic nerozmlouval, naopak, na knihu se těšil a několikrát mi moc pomohl - stejně jako

zmíněný Jan Šulc, Eva Lorencová, Milena Vojtková nebo Petr Onufer. Jáchym mou práci průběžně sledoval, ale nikdy mi do ní nezasahoval stylem „tohle tam dej určitě, tohle ať tě ani nenapadne“ (důkazem toho může být skutečnost, že hned v prvním oddílu sborníku se vyjímá kriticky vyhocená úvaha Martina Hyblera, která autora tolik opěvované Sestry opravdu nijak nešetří). Zajímá a zajímá ho každý ohlas jeho práce, každým se zabývá, nad každým si láme hlavu. Jáchyma Topola vnímám jako spisovatele neustále pochybujícího o sobě samém, o smyslu toho, co a jak dělá. V daném ohledu je tedy autorem velice skromným - a pro mě o to přitažlivějším. Těžko bych vymyslel nějakou sympatičtější vlastnost, než je tohle sebepochybování.

* LN Mimochodem, vy jste nedávno vydal knihu o Karolině Světlé... Existují nějaké souvislosti mezi JT a touto českou George Sandovou?

Co se týče otázky souvislostí mezi prózou druhé poloviny 19. století - konkrétně Karolinou Světlou - a Jáchymem Topolem: v mém případě vychází odborné zaměření v obou těch směrech z osobního čtenářského vkusu a zájmu. Nic mě nebaví tolik jako četba Světlé, Novákové, Raise. Možná to bude znít divně, ale já v Jáchymu Topolovi vidím právě tohle - tu schopnost napsat velký a silný příběh, schopnost stvořit svět, kde se sice všechno míchá se vším, kde se to takzvaně reálné potkává se surreálným, magickým a mytickým (jako v Erbenovi - anebo právě ve Světlé), ale kde máte pořád potřebu rozeznávat, co je dobro a co zlo, co je to nejdůležitější a jak se to má pojmenovat. Ať si píše, kdo chce, co chce, o „postmoderním Topolovi“ (třeba to je pravda, ale na nálepkách nezáleží), promě je jeho psaní poutavé právě tím, že v něm nacházím tenhle starý základ. To, že on to ještě umí. Jestli to zdědil po dědovi Karlu Schulzovi, nebo to má sesláno odjinud, to nevím - ale to je taky jedno. Umí to. V jistém smyslu je ten „zběsile a chaoticky postmoderní Jáchym Topol“ mnohem raisovstější než kdokoli jiný. Právě proto je tak dobrý. Možná právě proto nezhasl po první knížce - tak jako zhasly desítky debutantů v 90. letech a později.

* LN Svou studii o posledních Topolových prózách Topolovo hledání (V) východu jste zakončil: „Vsadím se, že žádnou další knihu takového ražení (Chladnou zemí) už Jáchym Topol nenapíše. Tahle cesta je pro něj a pro jeho čtenáře konce.“ To je dosti riskantní závěr. Co když vás neposlechne? Nejsou ostatně na Topolově psaní tou obzvláště trvalou věcí jeho obsese? Nebylo by bez nich jeho psaní už jaksi „o něčem jiném“? A není to také tak, že zkrátka musí držet „značku“, kterou se - nejen u nás, ba právě nejen u nás - uvedl? Tedy divoký východák, tak trochu barbar, vizionář a šílenec?

Samozřejmě, v jistém smyslu, v tom zásadním, mě poslechnout ani nemůže. Nemůže přestat psát jako Jáchym Topol. Mám na mysli hlavně stylovou stránku jeho autorského rukopisu, jeho jazyk - slovník, syntax. Nepochybuju o tom, že přinejmenším v tomhle ohledu bude vždycky držet „značku“ a že specifika jeho výrazu zůstanou zachována; zkrátka že zůstane tím autorem, kterého zasvěcený čtenář pozná po dvou třech větách - tak jako pozná třeba zmíněného Hrabala. Ve své úvaze, nazvané Topolovo hledání V(v)ýchodu, jsem mířil k vývoji tematické linie autorových próz. A závěr toho textu jsem záměrně trochu přepískl, protože jsem se chtěl - mimo jiné - polemicky vymezit vůči několika tehdejšími recenzím, které v próze Chladnou zemí spatřovaly jen jakési přešlapování na místě, recyklaci již použitých témat, natvrdo řečeno: autorské sebevykrádání. Ne snad, že bych měl potřebu Jáchyma Topola veřejně bránit. Já té knize prostě rozumím jinak. Lze ji číst jako svěbytný příběh, ale také ji lze vnímat v kontextu dosavadního vývoje díla - jako setkání všech těch „otevřených ran“. Tohle pak ve mně vzbudilo dojem dozrání a završení určité tvůrčí etapy.

* LN Příspěvky v knize jsou velmi různorodé a těžko z nich udělat nějaké resumé. Přesto: dalo by se říct, že se v nich stále něco konstantně opakuje? Co je takovou konstantou psaní o Topolovi? A naopak, v čem jsou největší diskrepance? Na čem je nejobtížnější se ve věci Topol shodnout?

Jako trvalou záležitost vidím zájem literárních vědců a lingvistů o jazyk a styl Topolových próz. Dodnes poutá pozornost to, co začalo už v 90. letech po vydání Sestry: to, jakými výrazovými prostředky je v Topolově psaní budován obraz chaosu polistopadové Prahy, obraz zběsilosti středovýchodní Evropy 20. století, v němž se dohromady „spekly všechny ohně“ (řečeno s autorem); to, jak v jeho knihách specificky koresponduje výrazová složka se sémantickou výstavbou. Pokud jde o diskrepance, ty se objevují nejvíce v textech psaných v intencích posuzovat a hodnotit - tedy v kritikách a recenzích (už jsem zmínil např. polemiku nad prózou Chladnou zemí). Co se někomu jeví jako přirozená, tudíž „zdravá“ a nutná značka autorského rukopisu, může jiný vnímat jako otravnou manýru či sebevykrádání. Žánrová oblast deníkových recenzí - ať už pochvalných, nebo těch opačných -, glos,

zpráv a podobně ale v Otevřenejch ranách zastoupena není. Naše kniha reflektuje dění v odborném bohemistickém diskurzu. V ediční poznámce ovšem konstatuji, že jsem si vědom toho, že vést nějakou ostrou hranici mezi tím, co je odborný text a co už ne, v podstatě není možné. Stanovení a dodržování kritérií výběru jednotlivých textů - to byla na celé práci jedna z nejtěžších věcí.

* LN Liší se hodně příspěvky českých a zahraničních autorů? Co vidí zahraniční bohemisté na JT jinak?

Neřekl bych, že je mezi domácími a zahraničními příspěvky patrná nějaká zásadní odlišnost, kterou by bylo možné zobecnit. U zahraničních bohemistů je snad trochu výraznější snaha interpretovat dílo Jáchyma Topola jako celek - a ten případně nahlížet v širších kontextech české a evropské literatury. Mám na mysli například stať Kathariny Raabeové Když se zvedla mlha (Literatura východní Evropy po roce 1989 očima Západu), kterou jsem umístil na úplný konec sborníku. Jde o brilantní studii, jedinou svého druhu. Ale mezi zahraničními bohemisty jsou i badatelé, kteří se Topolovým dílem zabývají soustavně a svou pozornost zaměřují na konkrétní aspekty jednotlivých knih. Čelné místo mezi těmito osobnostmi zaujímá Leszek Engelking, polský literární vědec, spisovatel a v neposlední řadě překladatel knih Jáchyma Topola do polštiny.

* LN Od vydání Sestry uplynulo už skoro dvacet let. Co tehdy znamenala? Objevilo se od té doby v české literatuře něco srovnatelného? A poznali bychom to? Neměli to Sestra a Topol tehdy vlastně lehčí?

Ano, s jistou mírou nadsázky by se dalo říct, že to tenkrát Sestra měla lehčí. Ty „divoké devadesátky“ byly dobou, kdy se všechno jako by rodilo znovu a kdy mohlo docházet k takovým úkazům, že vyjde román, nad nímž se rozproudí debata jak mezi běžnými čtenáři, tak napříč různými humanitními obory akademické obce. Jak jsem již podotknul, pozoruhodná je z dnešního hlediska zejména tehdejší reakce jazykovědné bohemistiky (snažil jsem se, aby ve struktuře Otevřenejch ran byla tato skutečnost dostatečně zřetelná). Můžu se mýlit, ale dle mého názoru se v prostředí české slovesné kultury od té doby srovnatelný fenomén nevykytl. A asi jen stěží si lze představit, že k něčemu podobnému ještě někdy dojde.

* LN Na novou Jáchymovu knihu čekáme už opět pět let - co myslíte, kdy přijde?

Asi před třemi týdny jsem v časopise Respekt četl Jáchymovu povídku, pod kterou byla poznámka, že se jedná o text z připravovaného povídkového souboru Spokojená milenka. Ale žádné podrobnosti neznám, netuším, jak bude vypadat celkový výsledek a kdy bude na světě. Takže nemůžu nic prozradit, ani kdybych chtěl.

***

20 let od Sestry

„Někdy jsme míchali jazyk, protože naší zrychlenou mluvou něco z toho, co jsme spolu zažívali, nešlo říct. Mnohý bylo za jazykem.“ (Sestra, s. 301, 1994.) Jáchym Topol dokončil román Sestra v roce 1993 během tříměsíčního stipendijního pobytu nadace Heinricha Bölla v Německu.

Foto popis| Ivo Říha: Spisovatelův vykladač a stopař. Vystudoval FF UK v Praze, učil na gymnáziu v Hradci Králové, od roku 2004 působí na **FF Univerzity Pardubice**, kde od roku 2010 vede katedru literární kultury a slavistiky.

Foto autor| FOTO MAFRA - MICHAL KLÍMA